

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

К. В. Дарчук, А. А. Мельник, Ю. І. Сендзік

ТОПОГРАФІЯ З ОСНОВАМИ ГЕОДЕЗІЇ

Навчально-методичний посібник

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2024

УДК 528.4:528(075.8)

Д 583

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол №15 від 27.12.2023 р.)

Рецензенти:

Перович Л. М., доктор технічних наук, професор, завідувач
кафедри управління земельними ресурсами
Чорноморського національного університету імені
Петра Могили

Спиця Р.О., кандидат географічних наук, завідувач відділу
геоморфології та палеогеографії Інституту географії
НАН України

Дарчук К. В., Мельник А. А., Сендзюк Ю. І.

Д 583 Топографія з основами геодезії : навчально-методичний
посібник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене.
Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича,
2024. 188 с.

Видання відповідає навчальній програмі освітніх компонентів
“Топографія” та “Геодезія” й відображає основні теоретичні та практичні
питання, які сприятимуть успішному і швидкому засвоєнню матеріалу.
Наведено комплекс контрольних питань та тестових завдань, для поглиблення
знань пов’язаних із вирішення топографічних завдань.

Для студентів базової спеціальності “Геодезія та землеустрій”, а також
інших спеціальностей, які вивчають топографо-геодезичні дисципліни
 (“Архітектура та містобудування”, “Будівництво та цивільна інженерія”,
“Середня освіта” (географія), “Географія”, “Науки про Землю”).

УДК 528.4:528(075.8)

© К. В. Дарчук
© А. А. Мельник
© Ю. І. Сендзюк
© Чернівецький національний
університет, 2024

Зміст

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 1. УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ ТА ПЛАНІВ.....	6
Завдання 1. Ознайомлення з умовними знаками	8
Завдання 2. Викреслювання умовних знаків	11
Контрольні завдання.....	16
Тестові завдання для самоконтролю	16
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 2. РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ НА МАСШТАБИ.....	21
Завдання 1. Визначення числового масштабу карти за іменованим	23
Завдання 2. Визначення іменованого масштабу карти за числовим	23
Завдання 3. Визначення довжини горизонтального прокладення на місцевості	23
Завдання 4. Визначення довжини лінії на карті, якщо відома її горизонтальна проєкція на місцевості	23
Завдання 5. Визначення масштабу карти за відомою довжиною відрізка	24
Завдання 6. Визначення граничної точності масштабів.....	24
Контрольні завдання.....	27
Тестові завдання для самоконтролю	27
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 3. ВИЗНАЧЕННЯ ДОВЖИН ЛІНІЙ ЗА КАРТОЮ ТА ПОБУДОВА МАСШТАБІВ.....	29
Завдання 1. Визначення довжин прямих ліній за картою	29
Завдання 2. Визначення довжин ламаних ліній за картою.....	34
Завдання 3. Визначення довжин звивистих ліній за картою	40
Завдання 4. Побудова лінійного масштабу та відкладання на ньому відрізків	41
Завдання 5. Побудова поперечного масштабу та відкладання на ньому відрізків.....	45
Контрольні завдання.....	48
Тестові завдання для самоконтролю	48
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 4. ВИЗНАЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ І ПРЯМОКУТНИХ КООРДИНАТ	52
Завдання 1. Визначення географічних координат об'єктів місцевості за топографічною картою	52
Завдання 2. Визначення положення об'єкта на топографічній карті за її географічними координатами.....	56
Завдання 3. Визначення прямокутних координат об'єкта місцевості за топографічною картою	63
Завдання 4. Визначення положення об'єкта на топографічній карті, за її прямокутними координатами	66

Завдання 5. Визначення довжини відрізка по топографічній карті за допомогою прямокутних координат.....	66
Контрольні завдання.....	69
Тестові завдання для самоконтролю	69
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 5. ОРІЄНТУВАННЯ ЛІНІЙ	74
Завдання 1. Визначення дирекційного кута за топографічною картою.	74
Завдання 2. Визначення положення об'єкта на топографічній карті за її полярними координатами	76
Завдання 3. Перехід від дирекційного кута до істинного азимута	80
Завдання 4. Перехід від дирекційного кута та істинного азимута до магнітного	82
Завдання 5. Визначення румба за топографічною картою та перехід до нього	84
Контрольні завдання.....	87
Тестові завдання для самоконтролю	87
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 6. РОЗГРАФЛЕННЯ ТА НОМЕНКЛАТУРА ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ	92
Завдання 1. Визначення номенклатури суміжних аркушів карти, якщо відома її номенклатура.....	96
Завдання 2. Визначення номенклатури аркуша карти, на якому знаходиться об'єкт із відомими географічними координатами.....	98
Завдання 3. Розрахунок географічних координат (широти В та довготи L) вершин кутів рамки аркуша карти, якщо відома її номенклатура.....	99
Контрольні завдання.....	100
Тестові завдання для самоконтролю	101
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 7. РОЗГРАФЛЕННЯ ТА НОМЕНКЛАТУРА ТОПОГРАФІЧНИХ ПЛАНІВ.....	105
Завдання 1. Визначення номенклатури суміжних аркушів плану, якщо відома його номенклатура	107
Завдання 2. Визначення номенклатури аркуша плану, на якому знаходиться об'єкт із відомими географічними координатами.....	109
Завдання 3. Розрахунок географічних координат (широти В та довготи L) вершин кутів рамки аркуша плану, якщо відома його номенклатура	110
Завдання 4. Визначення номенклатури суміжних аркушів планшета масштабу 1:500, якщо відома його номенклатура та схема розграфлення планшетів	111
Контрольні завдання.....	113
Тестові завдання для самоконтролю	116

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 8. ОСНОВНІ ГЕОДЕЗИЧНІ ЗАДАЧІ.....	120
Завдання 1. Розв’язання прямої геодезичної задачі.....	121
Завдання 2. Розв’язання оберненої геодезичної задачі	126
Завдання 3. Розв’язання трикутника.....	130
Контрольні завдання.....	135
Тестові завдання для самоконтролю	135
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 9. ВИЗНАЧЕННЯ ПЛОЩ	
НА КАРТАХ ТА ПЛАНАХ.....	139
Завдання 1. Визначення площі об’єкта графічним способом за допомогою квадратної палетки.....	140
Завдання 2. Визначення площі об’єкта графічним способом за допомогою лінійної палетки.....	146
Завдання 3. Визначення площі об’єкта графічним способом за допомогою геометричних побудов.....	148
Завдання 4. Визначення площі об’єкта аналітичним способом	150
Завдання 5. Визначення площі об’єкта механічним способом.....	153
Контрольні завдання.....	156
Тестові завдання для самоконтролю	156
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 10. ВИЗНАЧЕННЯ ОРОГРАФІЧНИХ	
ОСОБЛИВОСТЕЙ МІСЦЕВОСТІ ЗА ТОПОГРАФІЧНОЮ	
КАРТОЮ	160
Завдання 1. Зображення рельєфу на топографічних картах та планах	160
Завдання 2. Визначення за картою абсолютних висот точок місцевості	162
Завдання 3. Визначення на карті відносних перевищень між точками місцевості.....	167
Завдання 4. Побудова профілю місцевості за заданим напрямком.....	168
Завдання 5. Визначення стрімкості схилів та їх форми	170
Завдання 6. Викреслювання горизонталей за відмітками висот.....	172
Контрольні завдання.....	180
Тестові завдання для самоконтролю	180
Список рекомендованої літератури	184

Список рекомендованої літератури

1. Білокриницький С. М. Геодезія : навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. 576 с.
2. Білокриницький С. М. Топографія і геодезія : методичний посібник. Частина перша. Чернівці : Рута, 2001. 64 с.
3. Божок А. П., Барановський В. Д., Дрич К. І. Топографія з основами геодезії : підручник. К. : Вища школа, 1995. 275 с.
4. Ващенко В. І., Літинський В. О., Перій С. С. Топографо-геодезичний практикум : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівська політехніка, 2018. 428 с.
5. Ващенко В. І., Літинський В. О., Перій С. С. Топографо-геодезичний практикум : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 428 с.
6. Волосецький Б. І. Геодезія у природокористуванні : навч. посібник. Львів : Львівська політехніка, 2012. 292 с.
7. Дарчук К. В. Геодезія : лабораторний практикум. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. 60 с.
8. Дарчук. К. В., Мельник А. А. Топографія з основами геодезії : навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 148 с.
9. Державна служба України з питань геодезії, картографії та землеустрої : офіційний сай. URL : <https://land.gov.ua/> .
10. Заблоцький Ф. Д., Заблоцька О. Ф. Англійсько-український геодезичний словник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. 360 с.
11. Комплект навчальних топографічних карт. 4 номенклатурні аркуші масштабів 1:10000, 1:25000, 1:50000, 1:100000. «Загоряни». ДНВП «Картографія». 2024.
12. Лозинський В.В. Топографо-геодезичний довідник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 180 с.
13. Мороз О. І. Топографія : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівська політехніка, 2016. 220 с.
14. Островський А. Л., Мороз О. І., Тарнавський В. Л., Герасимчук І. Ф. Геодезія. Частина перша. Топографія : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 440 с.
15. Островський А. Л., Мороз О. І., Тарнавський В. Л.

Геодезія : підручник. Частина друга. Львів : Львівська політехніка, 2008. 564 с.

16. Суботський В. П., Соколова В. В. Топографічне і землевпорядне креслення : навчальний посібник. К. : Аграрна освіта, 2010. 177 с.

17. Умовні знаки для топографічних карт масштабів 1:25000, 1:50000, 1:100000. К. : Редакційний центр ТС ЗС України. 2011. 96 с.

18. Умовні знаки для топографічних карт масштабу 1:10000. К. : Міністерство екології та природних ресурсів України, 2001. 58 с.

19. Умовні знаки для топографічних планів масштабів 1:5000, 1:2000, 1:1000, 1:500. К. : Міністерство екології та природних ресурсів України, 2001. 255 с.

20. Шмаль С. Г., Кравчук О. В., Гудзь А. М. Військова топографія. Київ : Ліра-К, 2018. 644.

21. Яценко В. Методика визначення номенклатури топографічних карт: теорія і практика. Збірник наукових праць Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Випуск 31. Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2020. URL : <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2022-36>.

Для приміток

Для приміток

Навчальне видання

Дарчук Костянтин Вікторович
Мельник Антон Анатолійович
Сендзік Юлія Іванівна

ТОПОГРАФІЯ З ОСНОВАМИ ГЕОДЕЗІЇ

Навчально-методичний посібник

Літературний редактор *О. В. Колодій*

Комп'ютерний набір *К. В. Дарчук*

Підписано до друку 28.11.2023. Формат 60 x 84/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Ум.-друк. арк. 9,0.
Обл.-вид. арк. 3,5. Тираж 100. Зам. Н-025.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002